

Kapitola úvodní: IN MEDIAS RES

V podstatě jsme všichni (či převážnou většinou) líná stvoření, což je odjakživa základní pohnutkou vynálezů toho jména hodných. Zákonitě k nim patří zápisník, jehož klasická definice kupodivu nezní „zápisník je, když...“, leč „...taková příruční paměť, že abysme věděli“. Jenže kolik zápisníků máme, tolikrát nejsme pamětníky, nýbrž tolik jich postupně zmizí. To vyjde najevo v okamžiku, kdy si něco konkrétního potřebujeme zjistit. Odtud souborný název těchto vyprávění; pochyby o jejich serióznosti jsou viditelné u autora samého, který se spontánně drží zásady „De omnibus dubitandum est“, a to už od začátku. Protože víme, že každý začátek je těžký, hledáme nenápadný úskok, jak jej obejít, a jsme ochotni začít třeba od konce. U vzpomínek je to tím logičtější, čím neochotněji se nám ty starší vybavují; ale tento způsob vědomě volit nehodlám. Mám jen tichou prosbu, aby čtenář pokud možno zůstal u prastaré, leč milé charakteristiky „laskavý“. Za dávných časů to bývalo téměř obligátní i v tiskovinách nesporně seriózních, přímo epitheton constans (mimo *laskaví* bývali tehdy čtenáři už jenom „soudní“ či „naši věrní“). Autor těchto řádků do oněch dob, marná sláva, patří. Tudíž díky předem.

Do Brna jsem se dostal na podzim roku 1949 po dvouletém přesvědčování otcovské autority, nevěřící, že jsem schopen přežít i mimo domov. Bylo totiž po válce, vypadal jsem dost vychrtle, kvalitnějších potravin byl nedostatek, přitom všecko bylo ještě na lístky (což přetrvalo až do roku 1953). Mimoto jsem během dvou let studia na hutní fakultě VŠB v Ostravě přivykl cigaretám – sice ne nějak moc, ale v rozpočtu kalorií i financí to viditelné bylo. A tak jsem se pokusil něco si přivydělat v hlasatelně ostravského rozhlasu, kam si pro své relace o přírodě vybíral mezi studenty náš gymnaziální přírodopisec dr. Josef Kolář, pozdější vedoucí vysílání pro mládež v Praze. Nezbohatl jsem sice nikterak, ale naučil jsem se nemít onen drtivý strach z mikrofonu, který dovede sevřít hrdlo už při samotném pomyslení, kolik posluchačů je možné při každé větě – ba slovu – zklamat bídým výkonem, přefeknutím čili breptem, nesprávnou výslovností cizích slov a jmen atd., neboť možností, jak něco nenapravitelně zkazit, je vždycky nespočetně. („A teď si poslechneme předehru k opeře Antonína Dvořáka – Selma šedlák. – Opravuji: Selma šedlák !“) – Dnes mikrofon jako součást technického vybavení dávno doslova zdomácněl a posvátnou bázeň nevyvolává. Co je samozřejmě, nebudí emoce, a když už, tedy spíše rozjařeně. Inu, kdo nezažil, nemá s čím srovnávat, a to je vlastně do-
cela v pořádku.

Při setkání s novými kolegy jsem se dostal do debaty s jedním členem mládežnického kulturního souboru, což bylo to, co jsem hledal. Tehdy to byl vlastně jediný kontakt s živou neoficiální kulturou, kde bylo lze pokoušet múzy všeho druhu. Ten brněnský kulturní soubor se jmenoval Agitkol Julia Fučíka a vedl jej jistý Jaroslav Dietl, ze kterého se později stal scenárista a klasik českého televizního seriálu. (Název *Agitkol* se později změnil na prosté pojmenování „Soubor Julia Fučíka“, takže ona proletkultovská zkratkovština vzala za své; jinak ovšem *agitprop* co funkce pro agitační a propagační práci nebo *děldop* jakožto název pro dělnické dopisovatele novin strašil dále. Zkratky totiž náš národ miluje láskou nehynoucí, jen si zkuste přečíst třeba návod pro součástky a jejich aplikaci v oboru počítačů; nejde to. A co horšího – už nejsem kolikrát schopen si přečíst noviny zezkratkované tak, že pojem není v článku vysvětlen ani jednou. Zřejmě to máme vědět, protože jsme tím povinni svému vzdělání, a kdo to neví, není nás hoden.)

Kromě hry na kytaru jsem brzy dostal zkušební úkol – jestli bych si troufl přeložit písničku. Ale aby se to dalo zpívat! A tak jsem zhotovil první své překlady. Byly z Lomaxova sborníku „People songs“: *Wandering (Píseň nezaměstnaného)* a *Get thee behind me, Satan! (Satane, táhni s cesty!)*. Obě se chytlly, byly v onom období pochodu a častušek hudebně z jiného soudku, voničiho americkým kořením, ba i swingem, který měl v následujícím období zažít zápas o svou legální existenci.

(S jedním svým překladem jsem se dočkal neobvyklého zážitku. Šlo o čínskou píseň s anglickým názvem „*Arise!*“, píseň čínských dobrovolníků. Na soustředění souboru v Mariánských Lázních, kde jsme denně vystupovali, jsme ten text poprvé uvedli na veřejnosti pozůstávající z odborářů ze všech koutů světa. Stalo se, že po prvních tónech se v rozsáhlém sále zvedla asi dvacítka Číňanů, k níž se zbytek sálu postupně přidal. Tak jsme se dozvěděli, že se ona píseň stala mezitím hymnou ČLR a já jejím prvním překladatelem do češtiny. Naštěstí jsem zůstal v anonymitě, v době konfliktu Číny s SSSR spíše žádoucí, protože vysvětlovat základní funkce „kulturní práce“ impotentně kompetentním činitelům byla – a patrně i bude – vždy snaha naprosto marná.)

S Fučíkovci spolupracovala řada mladých autorů, celá skupina studentů skladby – Josef Berg, Miloš Ištván, Gustav Křivinka, Jaromír Podešva. Ti všichni pro ně psali. Texty tehdy začínal produkovat pozdější básník Rudolf Žák, můj kytarový spoluhráč, a psal je samozřejmě i Jaroslav Dietl, který co do mluveného slova byl přirozeným lídrem a naše vystoupení též konferoval.

Souborová aktivita mi přinesla ještě jedno setkání, které mě ovlivnilo už doživotně. Soubor velmi konkurenční (a nesporně lepší, protože kreativnější) jménem Radost měl ve svém vedení řádku mladých tvůrců – dva z nich byli zaměstnanci brněnského Rozhlasu: skladatel Ludvík Poděšít a textař, dramatik, satirik i amatérský zpěvák PhDr. Vlastimil Pantůček, skautskou přezdívkou Tom (mnozí ani nevěděli, že je vlastně Vlastimil). V rádiu obývali tito dva společnou kancelář s Jiřím Štuchalem, velmi známým humoristou, kabaretiérem a improvizátorem od Pánaboha. Když jsem tam poprvé vstoupil, padl mi zrak

na staříčkový pergamen na zdi, nesoucí hudební zápis jakési chrámové písně psaný ve znacích, kterým se říká *normy*, s textem ve středověké latině. A pod tím nápis hlásal: SVOJÍ PÍSEŇ NEDÁME SI NIKÝM BRÁT ! Což bylo k nevěře, neboť to byl závěr hymny demokratické mládeže, po válce zmezinárodně v řadě jazykových verzí. Bylo to, příznám se, osvěžující v atmosféře, která rychle začínala houstnout frázemi a ztrácet humor, tento neklamný indikátor stavu lidské mysli, která od přírody odmítá ztopořet v náleveh nestravitelných teží o tom, jak dlužno radostně žít.

Ale k věci: Sestrojili jsme tehdy s Pepanem Bergem parodii na u nás tak oblíbenou exotickou romantiku a Tom to zařadil do vysílání. Tehdy bylo natáčení ještě výjimkou, magnetofony se teprve v Brně zaváděly, takže se skoro vše vysílalo živě. Pořad uváděl Jiří Štuchal, a velmi bezprostředně. Všechno ze mne spadlo, takže na otázku „*Co tomu řekne tatínek ?*“ jsem se bezelstně zeptal: „*Vy znáte tatínka, pane Štuchal ?*“ Oslovený odpálil: „*No jéje ! My jsme spolu bruslili.*“ – Naučení: vybruslit se dá ze všeho, ba i před mikrofonem na živo.

To vysílání způsobilo, že si mě T. Pantůček za nějaký čas pozval na natáčení písniček, které s L. Poděštěm napsali pro satiricky laděný pořad „*Bivoj vzpírá perlonky*“.

V roce 1951 byla zřízena Vojenská technická akademie, která pohltila mimo jiné i chemickou fakultu. Poslední ročník jsem ukončoval v zeleném, místo silikátů jsem se upsal *chemii a aplikaci látek výbušných*. Se souborem v civilu bylo utrum. Stal jsem se místo toho členem souboru chemické fakulty a pak i Celoakademického souboru, známého pod zkratkou CAKS, vedeného Františkem Říčkou. Tam jsme byli začleněni jako septet s harmonikou, zvaný „*Jiskra*“, většinou „*bouchačkáři*“; vedl jej nesmrtelný všeučel a muzikant Jura Berger, později pyrotechnik na Barrandově, známý jako „*ohnivý mužiček*“.

Po diplomování jsem zůstal na katedře výbušin jako mladší učitel, ale s podmínkou aktivace, takže jsem nešel do civilu. Vlastně jsem nevěděl, nakolik se na to hodím či nikoliv, to se mělo poznat časem. S T. Pantůčkem jsme tu a tam natáčeli, ba něco jsem i zkoušel psát, s úspěchem spíše střídavým. Tom byl přísný korektor a jemu vděčím za znalost řemesla. Klidně mi text vrátil, jednou dokonce roztrhl se slovy: „*To tě není hodno*“. A mně nezbylo než pokorně „*zcvaknout kufry*“ a dát se do toho znova. Tento pracovní obor nabýval u mně převahy natolik, že jsem pro katedru přestával být přínosem, nehledě na okolnost, že vedení fakulty bylo i po Stalinově smrti silně stalinistické a k „*podezřelým aktivitám*“ značně netolerantní. Stalo se mi jednou, že jsem byl předvolán k náčelníku katedry, kde mi bylo sděleno, že „*zpívání písniček V+W do rozhlasu se nesrovnává se ctí důstojníka čs. lidové armády*“. Vzalo mi to dech: o cti jsem měl dost odlišné představy a o autorech Osvozeného divadla rovněž. Když o tom zpětně přemítám, byl tento „*kobereček*“ možná základním impulzem k rozhodnutí odejít z katedry, z vojny, z prostředí nesná-

šenlivé politické ortodoxie, kterou jsem měl vlastně bez pochybností sdílet s sebou.

Takže když v roce 1956 došlo k akci propouštění z armády, šel jsem do civilu. Pomohlo možná i to, že se ministrem stal generál Lomský, do té doby náčelník Akademie, který mě znal ne jako dělnou vědeckou silu, ale z vystoupení souboru Jiskra.

Odešel jsem v červnu a v srpnu přišla reorganizace: katedra výbušin byla při ní zrušena. Stihl jsem to o příslovečný fous.

